

“Arap Edebiyatı” Adlı Makalenin Sadeleştirilmesi*

Yazar: Ord. Prof. Şerafettin YALTKAYA**

Sadeleştiren: Yrd. Doç. Dr. Ali YILMAZ***

Özet

Muallakalar, İslamiyet öncesinde yazılmış Araplara ait şiirlerdir. Bu şiirler Arap Edebiyatının en önemli eserlerindedir. Muallaka “değerli şey” anlamında olup “ilk” kelimesinden türetilmiştir. Muallakalar, Cahiliye döneminde Ukâz gibi panayırlarda okunduğu ve Kâbe duvarına asıldığı rivayet edilmektedir. Muallaka şairleri İmru’ül-Kays, Tarafe, Züheyr, Lebid, Antere, Haris ve ‘Amr b. Külsüm’dur.

Anahtar Kelimeler: Muallaka, Arap Şiiri, M. Şerafettin Yaltkaya

Abstract

Muallaqat is Arabic poems which have been written before Islamic period. This poems are very important in the Arabic Literatures. Muallaqa is derived from the word “ilq” meaning a precious thing. In the pre-Islamic age Muallaqat had been read in festivals like Uqaz and hung on the Ka’ba. Muallaqat poets was İmru’ul-Kays, Tarafe, Zuheyr, Lebid, Antere, Haris and ‘Amr b. Kulsum.

Key Words: Muallaqa, Arabs Poet, M. Şerafettin Yaltkaya

** Hayatı ve Eserleri için bakınız: Yaltkaya, M. Şerafettin, *Hatiplik ve Hatipler*, İstanbul, 1943; Ertan Veli, Küçük Hasan, *Cumhuriyet Devrinde Din Eğitimi, Din Müesseseleri ve Din Âlimleri*, İstanbul-1976, s. 93-96; Işık, İhsan, *Türkiye Edebiyatçıları ve Kültür Adamları Ansiklopedisi*, I-X, Ankara-2006, 9/3805.

*** Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Arap Dili ve Belağatı Anabilim Dalı Öğretim Üyesi.

Sunuş

Muallakalar¹, Cahiliye döneminde Arabistan'ın çeşitli yerlerinde kurulan Ukâz gibi panayırlarda yapılan yarışmalarda eleştiri süzgecinden geçerek seçilmiş, keten bezinden yapılmış tomarlara altın suyu ile yazılıp sonuçta Kâbe'nin duvarına asıldığı rivayet edilen o döneme ait en güzel edebi eserlerdir.

Muallakaların adlandırılması ve Kâbe duvarına asılması hususunda ve hangi şairlerin şiirlerinin bu derlemeye dâhil edildiği konusunda farklı görüşler mevcuttur. Muallakaların sayısı hakkında yedi ile on arasında bir rakam verilmektedir. Klasik kaside şeklinde yazıldıkları için beyit sayıları altmış ile yüz arasında değişmektedir. Kasidelerin özelliği bütün beyitlerinde aynı kafiyenin tekrar edilmesidir. Muallakaların hepsi ortak şiir diliyle yani fasih dil ile kaleme alınmışlardır.

Bu eşsiz eserler günümüze kadar pek çok kişi tarafından Arapça olarak şerh edilmiştir. Batı Dünyasında da ilgi gören Muallakalar gerek bölüm bölüm, gerekse tamamı ilgi görmüş İngilizce, Almanca, Fransızca ve Rusça gibi dillere çevrilmiştir. Muallakalar'ın Osmanlılar döneminde de Türkçe şerh ve tercümeleri yapılmıştır. Bunlardan birisi de "*Arap Edebiyatı*" adıyla yayınlanmış olan ve sadeleştirerek sunduğumuz aşağıdaki makaledir. Ele aldığımız bu makale Ord. Prof. Şerafettin Yalpkaya'ya aittir. Eser, (Sivas Ziya Bey Kütüphanesi Eski Eserler Bölümü) 1911 yılında İstanbul Matbaa-ı Âmire'de basılmış olan *Bilgi Mecmuası*'nın 1. cilt, 4. Sayısında yer almaktadır. Eseri, günümüz araştırmacılarının istifadesine sunmak için sadeleştirmesini yaptık. Sadeleştirmede orijinal metne sadık kalarak akıcı bir üslupla ifade etmeye çalıştık. Yazarın girişte belirttiği üzere metinler *Yedi Askı*'nın metinlerinin tamamının değil, bir kısmının tercümesidir. Kendisinin *Yedi Askı*² adlı eserinin önsözünde de ifade ettiği gibi, Muallakaların tamamının tercümesini düşündüğünü fakat bunu gerçekleştiremediğini anlıyoruz. Metnin orijinalinin anlam ve konu bütünlüğünü muhafaza etmek için sadeleştirirken metinde

¹ Muallakalar hakkında daha geniş bilgi için bakınız: Ebû 'Abdullah ez-Zevzenî, *Şerhu Mu'allakat'us-Seb'it-Tivâl*, Beyrut, tsz; Yalpkaya, Şerafeddin, *Yedi Askı*, İstanbul, 1985; N. Ceviz, K. Demirayak, Nevzat H. Yanık, *Yedi Askı*, Ankara-2004; Tülücü, Süleyman, "*Muallakât*", *DİA*, İstanbul, 2005, XXX, 310-312; Tülücü, Süleyman, "*Muallakat ve Şairleri Üzerine Bir Bibliyografya Denemesi*", *Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Erzurum, 2005, 23/1-70.

² Yalpkaya, M. Şerafettin, *Yedi Askı (Tercümesi)*, İstanbul-1985.

herhangi bir ekleme veya çıkarma yapmadık. Yazarın metin içerisinde verdiği bazı açıklamaları dipnot olarak vermeye çalıştık. Ayrıca açıklama gerektiren bazı yerleri az da olsa dipnotlarla izah ettik.

ARAP EDEBİYATI

Rûhu'l-İctimâ adlı eserinin³ önsözünde Dr. Gustave Le Bon diyor ki; "Her hususta insan ırkının saik ve muharriki içlerindeki gizli kuvvetlerdir. Bunların sevkiyle insanlar mahiyetlerini bilemedikleri halde bazen pek büyük işler yaparlar. Mesela lisanlar, pek eski zamanlarda ne kadar güzel ve ne kadar ince esas ve kaideler üzerine kurulmuşlardır. Günümüzde dillerin kaide ve vasıflarını inceleyen âlimlere yeniden bir dil oluşturmaları teklif edilse, bu teklifi gerçekleştirmede âciz kalacaklarında şüphe yoktur. İşte bilinmeyen zamanlarda birçok güzellikler ile dilleri vazeden kuvvet, insanların derununda bulunan o gizli kuvvet, o farkında olmadıkları ruhtur."⁴ Buna karşılık biz deriz ki; "O gizli kuvvetin diller içerisinde en fazla faaliyet gösterdiği, en ziyade güzellikler izhar ettiği bir lisan da şüphesiz Arapçadır."

O gizli kuvvet bu dilde o kadar incelikler, o kadar hareket ve faaliyet göstermiştir ki incelendikçe hayret ve takdirin artmaması imkânsızdır.

Arap fitraten sahip olduğu zekâsını muhitinde oyalayacak pek fazla bir şey bulamamış ve hatta bu saik ile geceleyn gökyüzündeki yıldızların arz ettiği manzarayı kendi muhitinden daha ziyâde mütenevvi bulduğu için yeryüzünden daha çok gökyüzü ile meşgul olmuştur.

Arab'ın muhiti sonsuz, kesintisiz bir çöl ve yine gökyüzüne ait olmak üzere muntazaman güneşin kıpkızıl doğup-batmasından ve bazı gecelerde ayın verdiği rehavetkâr ve munis bir nurdan ibaret idi. Tabii değişimler bu kadar basit olduğu gibi, hayvanlar ve bitkiler de hemen hemen at, deve, aslan, çeşitli çalılar ve hurma ağacı gibi bazı şeylerle sınırlı idi. Ara sıra görülen vahalar ise hem az, hem de daimi değildi. Demek ki bu cevval zekâsını

³ Bu eser, Mısır Adliye Nazırı Ahmet Fethi Paşa tarafından aynı isimle Arapçaya tercüme edilmiştir. (Eser Türkçe olarak "Kitleler Psikolojisi" adıyla 1997 yılında İstanbul'da yayınlanmıştır. Sad. notu)

⁴ Bazı İslam âlimleri dilleri vaz' eden Cenab-ı Hak ve bazıları da beşerdir, diyorlar.

hareketlendirmek için ufukları değil enfüsi bir zemin arıyor ve binaenaleyh bütün ruhi faaliyetini diline hasr ediyordu. Bu nedenle dilini pek ince bir şekilde işleyen zekâsı, çevresinde gördüğü sınırlı sayıda eşya ve hayvanlara dahi beş yüz, hatta bin isim veriyordu. (Aslanın 500, devenin 1000, yılanın 200 ismi vardır.) Bununla beraber ortak değerlerinden başlayarak her çeşidine, her bölümüne, her ferdine ve her ferdin muhtelif hal ve vasıflarına da isim vermek Arab'a fazla zor gelmiyordu. Bu ince zekâ diliyle oynuyordu. O kadar ki, manaları arasındaki gayet ince farkları adeta resmini gösteriyor gibi güzel bir şekilde temsil kuvvetini haiz harflerin sıfatlarıyla ifade ediyordu. Aralarındaki pek cüzi bir başkalık bulunan müteşabih manalar cüzi farklar ile ayrı ayrı kelimeler vaz ediyordu. Söylenişi kısa olan kelimenin lafzını da kısa, uzun olanını ise uzun buluyordu. Harflerin cevher ve sıfatlarını düşünüyor; tekrar, takdim, tehir, idğam, kalb gibi şeyler vasıtasıyla büyük bir tenasüp ve tevazün dâhilinde muhtelif ve mütecanis medlullere delalet edecek lafızlar icat ediyordu. Ruhî hassasiyetini diline aksettiren Arap zekâsı nüfuz ve cevelanını en yüksek ve en derin noktalara kadar götürüyor ve bu merkeze olan hareketlilik muhite doğru da inkişaf edip icaz ve itnab dedikleri özelliklere tasavvurun daha da üstünde bir hareket ve elastikiyet veriyor ve üslupları çeşitlendiriyordu.

Tahkiye⁵ dahi Arap zekâsının elinde pek güzel işler görmüştür. O kadar ki, biraz alıştıktan sonra her kelimenin, -bilinmediği halde-manasını hakikate en yakın şekilde tahmin etmek mümkündür. Meselâ, kediye ^{هَرٌّ} ve kayaya ^{صَخْرٌ} denilmesi gibi.

Bütün duyularında bir kuvvet bulunan Arap işitme organıyla duyduğu mesela muhtelif rüzgârlardan hâsıl olan her sese ayrı ayrı isim veriyor. Çok küçük ayrıntılara varıncaya kadar tatma ve dokunma duyularıyla ilgili şeylere de başka başka kelimeler buluyordu.

Aktif olan zekâsının ortaya çıkardığı eşsizlikleri muhafaza için pasif olan hafızasına tevdi ediyordu ve günden güne daha da gelişen zarafet kazanan lisanında vaz' olunan hiçbir kelime unutulmuyordu.

İlerlemesi kayıt altına alınan Arap dili yeni bir infilaka mazhar oluyor, zevkteki kuvvet ve selamet, kelimeler arasında gayet tatlı

⁵ Tahkiye: Hikâye etme, hikâye şeklinde anlatma. (Sad. notu)

bir ahenk buluyor, kelimeler bu görülmemiş rabita ve ahenk ile bağlıyordu.

Artık hatiplerle beraber şairler de hürmet ve takdir görmeye başlıyor. Fakat Arab'ın o dönemdeki yaşayışına göre lüzumlu olan tesiri yapamıyordu. Gerçekten bazı hikmetleri ihtiva eden bu hutbeler toplum tarafından yeterince anlaşılmıyor, gerekli etkiyi göstermiyordu. Şiir manzum olur, pek tabii olarak akıcı bir şekilde nazmedilirse nesirden daha fazla bir etkiye sahip olur. Binaenaleyh Arapların tefahürlerini tespit, gurur hissi gibi ruhsal ihtiyaçlarını tatmin edecek münferit bir vasıta da şiir idi. Bunun için şair yetiştirmekte olan herhangi bir kabile diğer bir kabileye karşı haklı olarak iftihar edebilirdi.

Şiirin ahenkli kasidelerin büyüleyici tesiri, her kabilenin övünç kaynağına bir kat daha parlaklık katıyor ve şiir ne kadar güzel olursa muvaffakiyet o kadar artıyordu. Eleştiri ve ayıplama hususunda şiirin tenkit kuvvetine başvuruluyordu. Binaenaleyh şiir Araplar için çok büyük bir ihtiyaç idi. Yani en büyük mevcudiyetlerinden birisi ve belki de birincisi halini almıştı.

Eskiden nasıl ki Yunanlılar'da yine ruhsal bir ihtiyaçtan dolayı heykeltıraşlık ileri derecede idiye, Araplarda da Cahiliye⁶ zamanında şiir ilerlemişti. Bugün bile Cahiliye şairlerinden yedi kişinin⁷ "Muallaka Kasideleri"⁸, Yunanlıların müzelerde temaşa edilen eserleri gibi büyük bir zevkle okunmaktadır.

Nasıl ki bugün genellikle insanlar arasında en ağır ve en yüksek tezyinatın temelini altın ve elmas gibi değerli madenler ve taşlar teşkil ediyorsa, bu Muallakalar da sonra gelen şairlerin

⁶ İslamiyet'ten önceki şairler tabakasına verilen isimdir. Arap şairleri İslamiyet'ten önce ve sonra yaşamış olan Muhadramun, İslamiyet'in birinci asrında yetişmiş olan İslamiyye ve bu asırdan sonra zuhur eden Müvelledün ile dört tabakaya ayrılmışlardır.

⁷ İmrü'ül-Kays, Tarafe b. el-'Abd, Züheyr b. Ebî Sülma, Lebid b. Rebia', Antere b. Şeddâd, Haris b. Hillize ve 'Amr b. Kûlsüm.

⁸ Eski Yunanlıların olimpiyatları gibi Ukâz adıyla en fazla şiir ve edebiyata ait olmak üzere Zilkâ'de ayının başında her sene Taif civarında Araplar da bir panayır düzenliyorlardı. Onlara göre burası meşhur bir edebiyat sahası sayılırdı. Hatipler develeri üzerinde insanlara hutbelerini okurlar, şairler deriden yapılmış çadırlarda oturan mümeyyizlere kasidelerini okurlardı. Rivayete göre bu kasidelerden takdire mazhar olanlar mısır ketenleri üzerine yazılıp Kâbe'nin duvarına asılırdı. İşte bu yedi şairin kasideleri Ukâz Panayırında takdir olunup Kâbe duvarına asıldığı için bu adı almışlardır. Bir de Benî Ümeyye emirlerinden bazılarının seçtiği el-Muallakatu's-Sevânî vardır.

eserlerinden sarf-ı nazar edilirse Arap Edebiyatının esas külçeleridir. Muallakalardaki kelimeler ağırdır. Fakat bu ağırlık, zorluk veren bir ağırlık olmayıp altının ağırlığı gibi hoş ve ruhu okşayıcıdır. Tabii şekillerini muhafaza eden bu kelimelerde, adeta bir hendesi intizam vardır. İmâle⁹, zihâf¹⁰ ve benzeri eğrilik bûğrülük gibi kusurlarından tamamen uzaktırlar. Mücevher tanelerine benzeyen bu kelimeler, hem muntazam, hem de sağlandırlar. Cümlelerde dahi tevriye¹¹, istihdâm¹², leffü neşr¹³ vs. gibi zerafetliklere ve şıklıklara tesadûf edilmez. Bu Muallakaların ve umumiyetle Cahiliye ve Muhadramun eserlerinin güzelliği, saf ve tabii olmalarındadır.

Bunların müessirleri de eserleri gibi medenî ve sunî güzelliği ile değil doğruluk, vefakârlık, misafirperverlik, izzet-i nefis, uluvv-i himmet, şecaat ve saire bedevî meziyetlerle fitraten müzeyyen idiler.

Çevresini iyi hissetmek ve hissini de olduğu gibi ifade edebilmek meziyetlerine malik olan bu bedevî Arapların vuzuh, sıhhat, şiddet ve hususiyle gayet güzel teşbihler ile manaya maddiyat vermek ve teşbihlerde tabiiikten asla uzaklaşmamak en çok göze çarpan özellikleridir.

İşte mesela Tarafe, dişi devesinin süratini ifadede bizce maruf olduğu üzere göz önüne alınamayacak mübalağalı bir teşbih ile "yıldırım gibi, ateş gibi" filan demeyip "*soylu ve hızlı yürüyen erkeğin devesinin ayağını kaldırdığı yere hemen elini koyar*" diyor ki hayallerine girizgâh olan yukarıdaki teşbihlerden beyan itibariyle daha mükemmeldir. Muallaka sahiplerinden Lebîd'in "*Devem gökyüzündeki büyük bir kırmızı bulut gibi gidiyordu.*" teşbihi de böyledir. Yani bedeviler pek tabii bir göz ile dünyayı görmekte olduklarından her türlü yapmacık tavır ve zorlamalardan uzak bir lisan-ı beyanları ve binaenaleyh bir kır çiçeği gibi gayet tabii ve

⁹ İmâle: Bir heceyi vezne uydurmak için uzatarak okumaktır. (Sad. notu)

¹⁰ Zihâf: İbarede uzun okunması gereken bir sesli harfin, vezin zarureti ile kısa okunmasıdır. (Sad. notu)

¹¹ Tévriye: İki manası bulunan bir sözün, bir sebepten dolayı uzak manasının kastedilmesidir. (Sad. notu)

¹² İstihdâm: Sözün taşıdığı her iki manayı birlikte kullanarak her birini münasip olan yöne sarf etmektir. (Sad. notu)

¹³ Leffü neşr: Metinde ilk önce iki veya daha fazla şeyi zikrederek sonra onlardan birisine ait olan şeyleri söylemektir. (Sad. notu)

güzel şiirleri vardır. Onların en mümtaz, en müstesnalarını zamanımıza kadar naklolunan bu Muallakalar teşkil eder.

Bu Muallaka sahiplerinin kadın sevmek, şecaat ve hamasetle iftihar etmek, at üzerinde dolaşmak, şarap içmek, kumar oynamak (gibi faaliyetler) tabii olarak yegâne meşgaleleri olduğu anlaşılıyor ki, birlikte yaşadıkları diğer insanlar dahi, bu hususlarda kendilerine iştirâk ediyorlardı. Bedevilik esasen mütemadiyen bir yerde oturmayıp ot, su gibi bedevinin kaçınılmaz ihtiyaçlarını temin etmek için zaman zaman göçüp konmak demek olduğundan uzun zamandır ikamet edilmekte olan bir mahal ansızın kimsesiz ve ıssız bırakılır. Ancak hayvan tersi, kül ve ocak yeri, siyahlaşmış birkaç taş (saç ayak), çadırların etrafına açılmış ince bir yağmur arki, çadır kazıklarının oyuk yerleri, çadır deliklerini tıkadıkları sümâm denilen bir nevi saz kırıntıları orasının bir zamanlar ikamet edilmiş olduğuna delalet ederdi.

Üzerinden birkaç yıl geçecek olursa tabii olarak bu alametler de kalmıyor ve binaenaleyh burası pek güç tayin ediliyordu. Aralarında sevgilisi bulunan bir kabilenin böyle terk ettiği ikametgâhı ziyaretle sevgilisini hatırlayıp anarak ağlayıp, arkadaşlarını da ağlamaya davet ile kasidesine başlamak ilk defa İmru'ül-Kays tarafından ortaya konmuş ve umumiyetle Cahiliye şairleri kendisine tâbi olmuşlardır.

"Amr b. Külsûm dışındaki diğer altı (Muallaka şairi) kasidelerine bu terk edilmiş yurtları zikrederek başlar, mamafih gayet basit olan bedevî hayatında terk edilmiş bu yurtları ziyaret, bedevî âşıklar için pek mühim bir hatıra olduğundan bunların bu hususta İmru'ül-Kays'a tâbi olup olmadıklarını kesin olarak belirlemek güçtür. Gayet dar bir daire dâhilinde tesadüf çok fazla olabilir. Bu tesadüf, mutabakat dairesi ne kadar büyürse o kadar azalır. Nitekim İmru'ül-Kays'ın Muallakasının üçüncü beyti olan:

وَقُوفًا بِهَا صَحْبِي عَلَيَّ مَطِيئُهُمْ يَقُولُونَ لَا تَهْلِكْ أَسَى وَتَحَمَّلِ

beytiyle Tarafe'nin Muallakasının ikinci beyti olan

وَقُوفًا بِهَا صَحْبِي عَلَيَّ مَطِيئُهُمْ يَقُولُونَ لَا تَهْلِكْ أَسَى وَتَحَمَّلِ

beyti arasındaki fark تَحَمَّلِ ile تَحَمَّلِ kelimelerinden ibarettir.

'Amr b. Külsûm'ü dahi kabilenin seçkinleri, cildindeki bulaşıcı bir hastalıktan dolayı deriden yapılmış çadırlarına kabul etmemek gibi haysiyetini kıran, hiddeti gerektiren bir hal karşısında bulundurmasaydılar, onun da kasidesinin başında

metruk yurdu zikrederek bir müstesna teşkil eylemeyeceği umulurdu. Zaten bu terk olunmuş yerlerdeki ocağın yanık yerlerini dış etlerindeki dövme ve bâki kalan bazı izleri dahi bir kitaptaki az-çok silinmiş yazılara benzetmek bunların ve umumiyetle Cahiliye şairlerinin akıllarına gelen yegâne teşbihtir.

Mevcut gibi görünen ama gerçekte olmayanı seraba benzetmek hususunda hepsi müşterektir. Bir arkadaşına tesniye sigasıyla hitap da Cahiliye şairlerinde görülür ki bu, Kuran-ı Kerim'de de mevcut olup Arap şairlerinin üçüncü tabakasına kadar devam etmiştir.

Muallaka sahipleri ve genel olarak Cahiliye dönemi şairleri yazıyı bilmedikleri halde seksen veya doksanı aşan kasidelerini ya her beytini ve belki her mısraını tekrarlayarak zapt altına alıyorlardı, ya aşikâre söyleyip işitenler tarafından ezberleniyor veyahut şair tekrar tekrar okuyarak ezberledikten sonra inşad ederek kendi kabilesi efradına da ezberlettiriliyordu.

Mamafih Araplarda seksen veya doksandan daha fazla beyit içeren bir kasideyi aşikâre nazm ve inşad etmek nadir değildir. Nitekim 'Amr b. Külsüm, doksan dokuz beyitli olan Muallakasını mümeyyez çadırının haricinde Ukâz Panayırı'nda kargısına dayanarak aşikâre inşad etmiş ve güya kargısının koluna battığından haberdar bile olmamıştır.

Teşbib denilen sevgilisinin güzel vasıflarıyla kasideye başlamak Araplarca umumi bir adettir. At ve deve tasvir olunsa bile ekseriya sevgililerine, onlara kavuşabilecekleri sebebiyle tasvir olunup sonra tekrar yeniden sevgililerinin güzel vasıflarına geri dönerler.

Teşbibden sonra ya kendisinin münferiden yahut kabilesinin genel olarak şecaat, cömertlik ve sair güzel ahlakından bahsederler. Bunların içinde hakimâne ve mütefekkirâne söylenmiş pek çok beyte rastlanır. Yegâne övünme kaynağı olan harp aleyhinde de söylenmiş şiirler yok değildir.

Hülâsa Muallakalar bedevî hayatının her türden husus ve hallerini içinde barındıran abidelerdir ki, o çelik gibi cümleler içerisinde bu hayatı daima saklayacak ve her zaman Arap zevki bunları seve seve okuyacaktır.

Bu Muallakaların müşterek vasıf ve seciyelerinden başka hepsinin ayrı ayrı hususiyetleri de olduğundan her Muallaka'dan birer parça seçme yaparak muhterem okuyucularımıza takdim etmek istedik.

1. İMRU'ÜL-KAYS¹⁴

Bana teselli vermek için bindikleri hayvanı durdurarak arkadaşlarımla "hüzün ve kedere bu kadar mağlup olma, yiğitlik göster" dediklerini düşündüm.

¹⁴ İmru'ül-Kays, şiddet adamı manasında olup asıl ismi Hunduc'dür. Kendisinin aşk ve sevdâ ile geçen ve pederinin Esedoğulları tarafından öldürülmesinden önceki hayatı ile sonraki hayatı tamamıyla birbirinden ayrıdır. Öyle ki pederinin intikamını almadıkça şarap bile içmemeye ve başını yıkamamaya azmetmiştir. Ancak pederi öldürülmeden önce belki çok yakışıklı, mümtaz ve asil olan İmru'ül-Kays gayet mağrur ve mesut bir hayat geçirmiş, en güzel kızları almakta müşkilpesentlikler göstermiştir. Kızlara şu soruları sorardı: "Sekiz, dört ve iki nedir?" bu sayıların toplamı olan "on dördtür" cevabını veren kız almazdı. Bir gece yanında erkek muhafızı bulunan bir kıza aynı soruyu sorduğunda "sekiz yırtıcıların, dört devenin, iki ise güzel kızların memeleridir." cevabını alınca bu kız pederinden isteyerek evlenmiştir. Bununla beraber amcası kız Fatıma 'Uneyza ile de aşk yaşıyordu. 'Uneyza'nın güzelliğini ve aralarında cereyan edenleri pek açık bir şekilde Muallakasında tasvir etmektedir. Buna kızın pederi, Rebi'a ismindeki kölesine oğlunu öldürmesini ve gözlerini kendisine getirmesini emretmiş, köle de efendisinin emrini yerine getirmişti. Fakat bir müddet sonra babası yaptığına pişman olduğundan Rebi'a, oğlunun hayatta olduğunu kendisine müjdelemiş ve getirdiği gözlerin bir geyiğe ait olduğunu söylemiş olduğu şeklinde bir efsane İmru'ül-Kays hakkında anlatılmaktadır. Muallakası İmru'ül-Kays'ın yaşamının ilk devresinin pek parlak ve pek açık bir aynasıdır. Akranları ve sevgilisi 'Uneyza'nın Dâretü Cülcül denilen bir göle gideceğini haber alan İmru'ül-Kays, onlardan önce göl civarında bir yere gizlenmiştir. Kızlar gelip elbiselerini çıkarmışlar ve İmru'ül-Kays'ı da fark etmemişlerdi. Sevgilisi ve arkadaşları suya çıplak olarak girdikleri zaman saklandığı yerden çıkarak hepsinin elbiselerini toplamıştı. Kızlar çok zor bir durumda kaldıklarını anlıyorlar. İmru'ül-Kays, sevgilisi Uneyza'ya kendisini suyun dışında çıplak olarak görmedikçe elbiselerini vermeyeceğini yemin ederek söylüyor ve nihayet muvaffak da oluyor. Fakat günün büyük kısmı geçtiği ve kızlar da acıktığı için İmru'ül-Kays, altındaki deveyi onlar için kesip oldukça güzel bir et ziyafeti veriyor. Onlara şarap dahi buluyor. Daha sonra kabilelerinin ikametgâhına akşama doğru İmru'ül-Kays, Uneyza'nın hevdecinde olarak hep beraber geri dönüyorlar. Muallakasının baş tarafında bu vakayı tasvir etmiştir. Hayatının birinci devresine ait olan Muallakası en güzel şiirdir. Mısır'da basılan divanında da bazı güzel kasideleri vardır. Bu şiirlerde pederinin intikamını almak için Beni Esed ile muhtelif kabilelerden topladığı adamlarla yaptığı muharebelerini ve derbeder hayatını anlatıyor. Hatta Rum Kayser'ine müracaat ettiği görülüyor. Kayser'in kızının kendisine âşık olduğu, dönüşte Ankara civarında Kayser'in adamları tarafından giydirilmiş zehirli bir elbisenin tesiriyle vefat etmiş olduğu rivayet olunur. Divanında bu müracaatı ve Ankara civarında medfun bir Kayser kızına vefatı esnasında söylemiş olduğu hüznü bir kıt'a vardır. Lafızları gayet fasih ve uslubu metin olmakla beraber aşk konularını apaçık bir şekilde söylemekten çekinmez. Diğerlerinde görülen iffet İmru'ül-Kays'da asla yoktur. Muallaka ve divanı Almanca da tercüme edilmiştir.

Ey iki arkadaşım! Sevgilimi ve sevgilimin Dahül ile Havmel ve Tüdh ile Mikrât arasında kumluğun bittiği yerdeki yurdunu anarak ağlayalım!

Mekik dokuyan bir sanatkâr gibi iki muhtelif taraftan esen Kuzey ve Güney rüzgârları birisinin örttüğü izleri diğeri açtığı için henüz o yerlerde sevgilimden kalan ocak mahalli ve saire gibi şeyler yok olmamıştır.

Benim derdimin devası, kalbimin şifası bol bol gözyaşdır. Fakat burada ağlatacak bir hatıra da kalmamış ki...

Sevdiğin Uneyza'nın yalnız ayrılık acısını çekiyor, ona kavuşamıyorsun. Me'sel'de sevdiğin Ümmü Rebâb ve komşusu Ümmü Huveyris'le de böyle idik.

Onlar kalkıp hareket ettikleri zaman çevrelerine, sanki karanfil bahçelerine uğramış Saba Rüzgârı gibi misk kokusu yayılırdı.

Hislerim coştı, gözyaşlarım taşı yüzümden aşağı döküldü. Kılıcımın kınını da ıslattı. Ah! Bu kızların ne iyi günlerini gördün. Sen İmru'ül-Kays! Dâretu Cülcül gününün ise eşi benzeri yoktu.

O gün altımdaki devemi bakire kızlara kesmiştim. Devemin yerlerde kalan eşyasını kızlar bölüşüp kendi develerine almışlardı.

Bakire kızlar devemin kebab yapılmış etinden birbirlerine ikram ediyorlardı. Yağları, bükülmüş beyaz ham ipek yumağı gibi idi. O gün yaya kaldığım için mahfeye, Uneyza'nın mahfesine girmiştim. Fakat rahat durmadığım ve yükü bir tarafa meylettirdiğim için haklı olarak Uneyza: "*İmru'ül-Kays! Devemi yaraladın, in! Sen inmezsen ben inmeye mecbur kalacağım. Bunu da ister misin?*" diyordu.

Ben de ona: "*Devenin yularını kendi haline bırak! Ey taze fidan! Beni meyvelerini toplamaktan menetme. Ben nice gebe, nice emzikli kadınlara gece gitmiş ve henüz yaşını doldurmamış emzikteki çocuğundan alıkoymuşumdur. Alıkoymuşum da çocuğu ağlayacak olursa benden asla ayrılamayıp "bir taraftan çocuğuna meme vermekle beraber aşkıma da nefsinin teslim etmiştir."¹⁵ Sen ise bunlar gibi değilsin. Bugün hiçbir mani olmaksızın sever ve sevebilirsin."* dedim.

¹⁵ Tırnak içindeki kısım meâlen tercümedir.

Bir gün, bir kum tepesi üzerinde, benden yüz çevireceğini yeminlerle söylüyordu.

Ey Fatma! Bu kadar naz yapma. Eğer gerçekten beni terk etmeyi aklına koydunsa açıkça söyleyebilirsin.

Benim sana her hususta itaat edeceğim zannediyorsan yanılıyorsun. Senin aşkınla öleceğimi ve her ne emredersen kalbimin itaat edeceğini zannetme.

Eğer benim bir huyumdan memnun değilsen kalbimi kalbinden çıkarmakta hürsün. Gözlerin zaten yaralı olan kalbimi iki ok ile başka bir yara açmak için yaşardı. Yünden veya at kılından yapılmış evine (çadırına) girmek kimsenin aklından bile geçmemiş olan nice mahfe yumurtalarıyla¹⁶ hiç aceleye gerek görmeden eğlendim. Fakat onlara vasıl oluncaya kadar bekleyen ve bulsalar bir kaşık suda beni boğmak isteyen bekçileri geçtim. Beraberindekilerle birlikte Ülker Yıldızı gökyüzünde kızların bellerindeki üzerleri mücevherlerle süslenmiş kemerlerin duruşu gibi yan durunca yanına girdim. O kız uyumak üzere elbisesini çıkarmış yalnız hafif bir giysi ile kalmıştı. Beni görünce hayret ve taaccüp ederek "*Vallahi senden hiçbir şekilde kurtulmak mümkün değil. Senin azgınlığını da geçmeyecek gibi görüyorum.*" dedi.

Kendisini çadırdan çıkardım. Yürüyorduk fakat o, kumlar üzerinde bıraktığımız izleri bozmak için ipekli hırkasının uçlarını sürüyordu.

Yurttan çıkıp eğri büğrü kum tepeleri arasına girdiğimiz zaman halhal mahalleri¹⁷, baldırları parlak ve dolgun olan o kadını başının iki tarafındaki saçlarına sarılarak ince belini kendime çektim.

Sevgilim hem ince belli, hem de etlidir. Yalnız etleri sarkık ve fazla olmamakla beraber karnı da büyük değildir. Göğsü ise bir ayna gibi parlaktır.

Rengi de duru beyaz değil, güzelliğini hiç kimsenin eli değmemiş suyun derinliklerinden alan inci tanesinin rengi gibidir. Az sarıya çalan beyazıdır.

¹⁶ Araplar; el dokunmama, örtülme, koruma, beyazlık vesaire yönlerden kadını yumurtaya benzetmişlerdir.

¹⁷ Kollara takıldığı gibi Arap kadınları ayaklarına da bilezik takarlardı.

Başkalarının bizi görmesine kum tepeleri engel oluyorken her iki tarafı kolaçan ediyor ve yüzünü ara sıra iki tarafa çeviriyor, yavrulu geyiğin gözüyle etrafını endişe ile kolaçan etmesi gibi etrafına sakınarak bakınıyordu.

Gerdanı, beyaz bir geyik gerdanı gibi ölçülü idiyse de onunki gibi ziynetsiz değildi.

Bir hurma budağının salkımları gibi gür ve kömür kadar siyah olan saçları arkasında muhteşem bir süs idi. Kökleri yukarıya doğru taşıyor, çift örüklü lüleleri birbiri arasında kayboluyordu. Tüm bu nimetler içerisinde büyümüş olan sevgilimin kuşluk zamanında bile yatağının üstünde misk kokuları yayılırdı.¹⁸ Sabah olur olmaz iş görmeye mecbur kadınlar gibi eteğini beline sokmaz. Parmakları iş görmekten büzülmüş değildir, kum içinde olan kurtlar ve misvak yapılan dalları gibi yumuşak, ince ve uzundur.

Cemalinin ışığıyla akşamleyin karanlığı dağıtır, ibadet eden bir rahibin kandiline benzer.

Aklını başına almış adamlar bile böyle bir güzele kızlığında olsun, kadınlığında olsun tutulur, âşık olur. Herkesin cahilliği geçti, fakat benim kalbim senin aşkıdan, senin sevdandan teselli bulamıyor.

Buradan sonra İmru'ül-Kays, hicran gecelerini ve kendisine güzel nasihatlerde bulunanları zikir ve tasvir ediyor. Sonra da içerisinde ateş, ocak bulunmayan, her köşesinde evinden kovulmuş kumarbazlar gibi serserice gezinen, bağırarak kurtlar dolu nice vadileri katettiğini zikir ile Muallakası'na bir vahşet sahnesi katıyor.

Sonra daha kuşlar yuvalarından çıkmamışlarken çıplak atıyla eğlendiğini belirtiyor ve bundan sonraki iki beyit ile de atı hakkında tasvirlerle başlayarak bilinen ve gerçekten güzel olan vasıflarını anlatıyor:

Atım bir anda hem ilerler, hem geriler, hem kendini gösterir ve hem de çeker. Sellerin köşelerini bozup dümdüz ettiği kayalar gibi de sert ve kuvvetlidir. Beli geyik beli gibi ince ve ayakları deve kuşu gibi düz ve diktir. Koşması kurdunkine benzer. Ön ayaklarını kaldırdığı yere derhal ard ayaklarını koyması tilki yavrusununki kadar hızlıdır.

¹⁸ Yani kuşluk zamanına kadar uyur.

2. TARAFE B. EL-ABD¹⁹ (ö. 564 civarı)

Havle'nin²⁰ Sehmed çakıllarında bıraktığı eski yurdun izleri, onun dışlarındaki dövme²¹ kalıntılarını andırıyor.

Bana orada arkadaşlarım hayvanlarını durdurarak "Bu kadar mağlubiyet gösterme, helâk olacaksın, biraz cesur ol", diyorlardı.

Sevgilimden ayrılırken sabahleyin onu taşıyan kervandaki devenin hörgüçlerine bakarken arka arkaya dizilmiş yelkenli gemilerine benzettim.

O gemiler, Adevl'in²² veyahut İbn Yamin'in²³ gemileri olup kaptanı tarafından yolundan saptırılır ve sonra yine yola dizilirdi.

¹⁹ Genç ve asil bir şair olan Tarafe'nin kız kardeşi, Arap meliklerinden 'Amr b. Hind'in mühim hizmetkârlarından 'Abd 'Amr'da idi. Kız kardeşinin Tarafe'ye kocasını şikâyeti, Tarafe'yi eniştesini hicvetmeye sevk etmiş ve hicviyeyi melik 'Amr b. Hind işitmişti. Melikin verdiği bir yaban merkebinin avda yanında bulunan 'Amr'ın kesememesi Tarafe'nin hicviyesini melikin 'Amr'a okumasına sebebiyet vermiş ve hiddetlenen 'Amr da bilmukabele Tarafe'nin kendisi hakkında söylemiş olduğu hicviyeyi melike okumuştur. Tarafe, öldürülmeden önce kendisini hicvetmesin diye Mütelemmis ile beraber ellerine birer kâğıt vererek Tarafe'yi katledilmek üzere Bahreyn'deki valisine gönderdi. Melikin yanından izzet ve ikram ile ayrılıp Bahreyn'e giderlerken Hire'de yaşlı ve tecrübeli olan Mütelemmis kâğıdını bir çocuğa okutmayı akıl etti. Derhal kâğıdı parçalayıp Hire Gölü'ne attı. Asaletine binaen mağrur olan Tarafe yoluna devam etti. Bahreyn'e ulaştığında asaletine hürmeten vali kendisine firar etmek için imkânlar sağlayıp birkaç gün ağırdan almış ise de nihayet 'Abdu'l-Kays gençleri kendisini şarap içerken öldürmüşlerdir. İşte Bahreyn veya herhangi bir seyahatinde Kummi'yi görmüş olan Tarafe, Muallakasında bu malumatından istifade etmiştir. Mufaddal'ın rivayetine göre Tarafe, Muallakasını Bahreyn seyahatinde söylemiştir ki Kummi'yi dahi bu seyahatinde görmüş olması tabiidir. Hayatı hafffe alma en çok gençlerde görülmektedir ki, genç Tarafe'nin de en güzel beyitleri bu hususa ait olanlarıdır. Bunların içinde adeta hakimane olanları dahi vardır. Bunlarda Tarafe bir hissi kable'l-vuku' ile az yaşayacağını biliyormuş gibi ölümden çokça bahsetmektedir. Bunlardan bazıları ise darb-ı mesel hükmüne girmiştir. Kaside konusunda birinci olarak kabul edilirdi. Muallakasından başka bazı şiirleri de olup İbnu's Sikkit şerh etmiştir. Öldürüldüğü zaman ya yirmi ya da yirmi altı yaşında idi. Muallakası üzerine İbnu'l-Enbari'nin yazmış olduğu şerhi, bir müsteşrik tarafından İstanbul'da bastırılmıştır.

²⁰ Sevgilisinin ismidir.

²¹ Şerafettin Yaltkaya bu ilk beyti "...dışlarındaki dövme kalıntıları" şeklinde tercüme etmiş. Ancak metnin Arapçasına bakıldığında "elin üzerindeki dövme" veya "elin dışındaki dövme" gibi bir tercümenin olması gerektiği anlaşılmaktadır. (Sad. notu)

²² Bahreyn'de bir kabile ismidir.

²³ Bu kabileye mensup kişi.

O gemiler, Mefayil'in²⁴ eliyle toprağı ikiye böldüğü gibi göğüsleriyle suyun dalgalarını yararlar.

Kabile arasında esmer dudaklı ve sürme gözlü bir ceylan vardır ki, gerdanında birbiri üstüne bir sıra inci ve zebercet dizilmiştir.

O, yavrularını kendi hallerine bırakıp diğer ceylanlarla otu bol bir kumlukta otlamaya çıkmış, erik ağacının meyvelerini koparmak için boynunu yukarı kaldırmış olan ceylandır.

Esmer dudakları arasında tebessümü, temiz bir kum tepesi üstünde yetişmiş papatyadandır²⁵.

Güya güneş kendi ışık ve parlaklığını o dişlere ödünç vermiştir. Fakat dudakları esmer olduğu gibi diş etleri de esmerdir²⁶.

Güneş sevgilimin yüzüne sanki kendi elbisesini giydirmiştir. O kadar parlak ve o kadar güzel renklidir.

Buradan sonra bu da devesini vafetmeye başlayıp otuz beyti buna hasr ediyor. Ve nihayetinde tavsifatından kendi medhine intikal ediyor:

Kavmim arasında "Er kimdir?" denilecek olursa gayrı sarih bir suretle beni kastettiklerini haklı olarak zanneder ve baştan ayağa kadar güçlenirim.

Benim daima dağ yamaçlarında bulunmam, misafirden korktuğum için değildir. Ne zaman ve her ne hususta olursa olsun kavmim bir işe başlarsa ben herkesten evvel (o işe) hazırım.

Eğer beni, kavmimin meşveret için oluşturdukları halkada ararsan bulursun. Meyhanelerde görülebilirim. Kabilem övünmeye kapısını açacak olursa, beni en asil ve her hususta kendilerine müracaat olunmakta olan şerefli bir ailenin en üstünde bulursun.

Nedimlerim²⁷ de asaletsiz kimseler olmayıp, kerim, hür ve yıldızlar gibi beyaz ve herkesçe kadirleri bilinen parlak zatlardır.

²⁴ İçine bir şey gizlenmiş bir toprak kümesini eli ile ikiye ayırdıktan sonra karşısındakine bunlardan birini seçtiren ve neticede kazanan veya kaybeden bir çeşit kumarıcı.

²⁵ Yani dişleri düzen ve parlaklıkta papatyanın beyaz kısmına benzer.

²⁶ Arap kadınları dişlerinin beyazlıkları tamamen görünsün diye dudak ve diş etlerine sürme çekerlerdi.

²⁷ Nedim ve valideleri cariye olduğundan dolayı beyaz renkli değildiler.

Daima şarkılar söyleyerek eğlendiren ve bize hizmet eden cariye de safran ile boyanmış elbiseler giyinmektedir.

Nedimlerim bu cariyeyi sıkıştırdıklarından kendi de vücuduna dokunulmasına latif bir eda ile izin verdiği için elbisesinin yakası daima açık ve geniştir. Teni yumuşak ve derisi ise incedir.

"Biraz bize oku!" dediğimiz zaman ağır başlı davranarak birden bire atılmaz. Bakışları bir şeye isabet etmiş gibi önüne bakarak yavaş yavaş başlar.

Fakat ilerledikçe sesini o kadar hoş ve o kadar hüznü bir şekilde idare eder ki, yavrusunu kaybetmiş dişi devenin duymakta olduğu yavrusunun sesine cevap veriyor zannedersin.

Ben, aşiretim beni terk edinceye kadar, uyuzluğundan dolayı üzerine katran sürülüp tek başına salıverilen deve gibi şarap içmekten, gerek miras gerekse miras dışı neye sahipsem hepsini infaktan ve tüm zevklerden vazgeçmedim.

Fakat beni aralarından çıkardılarsa da ne fakir olup evvelce lütfumu görmüş olan muhtaçlar ve ne de kendileriyle hüsn-ü muşeretimden dolayı deriden çadırlarda yaşayanların beni unutamadıklarını anladım.

Ey beni karmaşa içine girmekten ve zevklere aşırı düşkünlükten men eden! Bunları terk edersem, ilelebet yaşayabileceğimi sen taahhüt edebilir misin? Mademki sen benden ölümü defetmeye muktedir değilsin, o halde bırak! Neye sahipsem infaka ve hazlardan zevk almakla her gün ölüme doğru süratle gideyim.

Eğer üzerine su katıldığı zaman köpük bağlayan kırmızı şarabı herkesten önce içmek ve düşman korkusu sebebiyle benden yardım isteyen kimseye doğru az eğri ayakla²⁸ insandan ürken veya suya doğru tabanı kaldırmış habis bir kurt gibi koşan atımı sürmek, onun imdadına yetişmek, bulutlu günlerde çadır altında güzel ve tombul bir kadın ile günü kıyaslamak olmasaydı talihine yemin ederim ki, beni ziyarete gelenlerin yanımdan ümitlerini keserek veya ümit-var olarak ayrıldıklarına asla ehemmiyet vermezdim.

²⁸ Çok olmamak şartıyla eğrilik atta makbuldür.

Kerim olan hayatında kendini kandırır. Yarın öldükten sonra hangimizin susuz kalmış olduğu anlaşılır. Cimri olan kimsenin kabri, elindekini avucundakini veren kimsenin kabrinden üstün değildir. İkisi de üzerinde enli taşları bulunan bir miktar topraktan ibarettir.

Ölüm zaten en çok cömert olanlara musallat olur. Cimrilerin en kıymetli mallarını seçer, cimriliğe ne gerek var!

Hayat her gece bir miktar azalmakta olan hazine gibi olup, günler ise hiç eksilmez. Hayat, yemin ederim ki insanın ölüm müvacehesinde aldığı zevk ve hazlar, ucu sahibinin elinde olan uzun bir ip ile bağlı bir hayvanın otlamasına benzer.

Buradan itibaren kendisini daima dava eden amcaoğlu Malik'ten şikâyete başlıyor. Ve hayatının sonuna yaklaştığını anlamış gibi kardeşinin kızı Ümmü Ma'bed'e: "Ben öldüğüm zaman bana layık şekilde yakarı yırtarak beni öv ve ağla." diyor.

Muallakasına Resul-ü Zîşân Efendimiz tarafından istihsan buyurulmuş olan: "Günler sana gafil olduğun şeyleri bildirir. Ve hiç ummadığın, hatta hiçbir hazırlıkta bulunmadığın kimse sana haberler getirir." fikrini ihtiva eden beyitlerle son veriyor.

3. ZÜHEYR B. EBÎ SÜLMÂ EL-MÜZENÎ²⁹ (ö. 609)

²⁹ Arapların en büyük şairlerinden biri olarak kabul edilmektedir. Bir ümit altında medih yolu söylediği şiirlerinde büyük kabul edilen diğerlerini (İmrü'ül-Kays, Nabîğa ve 'Aşa) geçmektedir. En büyük özelliği icaz ve medihlerinde dahi hakikatten ayrılmamasıdır. Kendisi şair bir aileden yetiştiği gibi şiir ailesi de yetiştirmiştir. Babası, dayısı, Sülma ve Hansâ adındaki kız kardeşleri şair olduğu gibi, oğulları Ka'b, Büceyr dahi şair idiler. Muallakasında pek çok önemli nokta vardır. Mesela genç Tarafe Muallakasında ne kadar ferdî görünüyor ise Züheyr o kadar ictimaidir. 'Abs ile Zübyan kabileleri arasında devam eden harbin pek kötü neticeler verecek ve vermekte olduğundan dolayı bunların aralarını bulanlara teşekkür ediyor ve harbin bir musibet olduğunu söylüyor. Sonra İbn Kuteybe'nin dediği gibi ahirete yani hesap ve kitaba inanmaktadır. Seksen yaşında olan Züheyr'in Muallakasında dediği gibi "Hayatın zorluklarından usandığı ve gideceği meçhul âlemi" düşündüğü anlaşılmaktadır. Muallakasının sonundaki beyitler Arap hikemiyatının en meşhurlarından kabul edilmektedir. Hazreti Ömer, kendisine "Şairlerin şairi" der ve şiirlerini çok severdi. Memduhu olan Herim b. Sinan'ın Züheyr'e giydirmiş olduğu hil'atlerin ne olduğunu Hazreti Ömer Züheyr'in oğluna sormuş ve "Zaman eskitti." cevabı üzerine "Fakat senin babanın Herim'e giydirdiği hil'atleri zaman eskitemedi." demiştir. Şiirlerinin tashih ve düzeltmesine çok önem verirdi. Hatta bir ay zarfında söylenmiş şiirlerini bir sene düzelttirme işi ile uğraşır. Bu nedenle kasidelerine "Havliyyat" adı verilir. Meşhur nahivcilerden İbn'ul-Enbarî, Züheyr'in Muallakasını şerh etmiştir. Tarafe'nin Muallakasının şerhini bastıran müsteşrik Richard daha sonra

Havmânetu'd-Derrâc ile Mütesellim'de soruma cevap vermeyen kül ve ocak yeri gibi kalıntılar acaba sevgilim Ümmü Evfâ'dan mı kalmadır?

Ve acaba yeşillik oluştuğu zaman geçici olarak sevgilimin ikamet ettiği birisi Basra'ya yakın, diğeri Medine civarında olan kara çakılıklardaki yurtlarında sellerin, kollarda bozulmuş dövmelerin yenilenmesi gibi, ortaya çıkardığı izler de ona mı aittir? Buralar çoktan beri terk edilmiş olduğundan geniş gözlü yaban öküzlerinin ve beyaz geyiklerin meskeni olmuş. Birbiri ardınca buralarda geziniyor, yavruları analarından süt içerken her tarafa zıplıyorlar.

Buralarda bugünkü duruşum aradan yirmi sene geçtikten sonradır. Şimdi izleri silinmiş ve aradan bu kadar zaman geçmiş olan yurdu güçlkle seçebildim.

Tencere altında iyice siyahlanmış birkaç taş ve yağın yağmur içine girmesin diye çadırın etrafına açılmış olan arkın izleri, yavaş yavaş şüphemi giderdi de yurdu tanıyınca bir selâm verdim. Ey yurt! Sabahın hayır olsun, sana benden selâm olsun, dedim.

Cürsüm Suyu üstünde yukarıya doğru giden birkaç kadın mahfesi görebiliyor musun ey arkadaşım? Hele bak, soylu deve üzerine konulmuş ve etrafı kardeş kanı renginde olan kıymetli atkılar ile örtülmüş kadın mahfelerini görebiliyor musun?

Ress Vadisi'ne, elin ağza gelmekte hiç hata etmediği gibi, doğrudan doğruya sabahleyin erkenden giden yolcuları görebiliyor musun? Onların arasında güzel sevenler için sevilecek ve hayran olarak bakılacak bir güzel vardır. Konakladıkları her yerde hevdeçlerinin tezyinatından olan yün atkıların bıraktığı parçacıklar, ezilmemiş tilki üzümü gibidir. Suya geldiklerinde durgun ve temiz buldukları için inip subaşında istirahat ederler.

Kureş ve Cürhüm erkeklerinin bina edip etrafını tavaf ettikleri beyte (Kâbe) kasem ederim ki, siz ey Herm b. Sinân ve ey Hâris b. 'Avf, baş sıkıldığı zamanlarda hilali şerefe haiz ne güzel seyyidlersiniz.

Neredeyse yok olacakken, Menşem'in³⁰ kokusu gibi bunlardan hemen hemen hiçbir kimse bırakmayacak iken 'Abs ve Zübyân'a yetiştiniz.

Barış bu iki kabile arasında birçok mal değiş-tokuşu veya güzel sözlerle olabilirse biz bu ikisini de yaparak aralarını buluruz, dediniz.

Buradan sonra Züheyr bu iki zatı tavsif ediyor ve sözünden dönme sevdasında olan Zübyâniler'e hitaben şöyle diyor:

Komşularıma ve Zübyâniler'e söyle! Siz sulhu bozmak için yemin mi ettiniz? Kalplerinizde olanı gizlemeye ve gizli olması için saklamayı düşünmeyin. Ne zaman kalbinizde bir şey saklarsanız bilin ki, bir Allah vardır. Sözünüzden dönmenizin bu günahı amel defterinize yazılır da hesap gününe kadar cezası tehir edilir yahut tacil olunur da (bu dünyada) intikama maruz kalırsınız.

Harp, yine o bildiğiniz ve tatmış olduğunuz şeydir. Söylediğim bu söz de saçma bir söz değildir.

Harbin ateşini canlandıracak olursanız herkes sizi zemmedecek ve harbin ateşi kızıştıkça kızışacaktır.

Harp sizi değirmen taşının tohumları öğüttüğü gibi öğütecek ve işi azıttıracaksınız.

Hayatın zorluklarından usandım. Seksen yıl ömür süren – Ey baban ölmeye!- elbette usanır, bıkar.

İlmim bugüne ve geçmişte olana taalluk eder. Fakat yarın ne olacağını bilemem. Pek çok şeylerde halkla dostluk kurmayan kimse dişlerle ısırılır, ayaklarla çiğnenir.

Ey hareketleriyle kendi ırz ve namusunu koruyamayan ve ihsan ile zem kapılarını kapayamayan! Yani kınanmaktan korkmayan kınanır.

Zengin olup da başkalarına dağıtmayan kimse kavmi tarafından yüz çevrilir ve kendisi kavmi tarafından kınanır.

³⁰ Menşem ismindeki bir attâr kadından bir topluluk, bir kâse dolusu koku almış düşmanlarına karşı ittifak alameti olmak üzere hepsi o kokuya ellerini batırmışlar ve savaşa başladıkları zaman düşmanları tarafından hiç biri sağ kalmaksızın öldürülmüşlerdir. Bu nedenle bu kadına izafeten İtr-ı Menşem uğursuz kabul edilir.

Sözünde duran kınanmaz. Kalbini ve vicdanını rahatlatacak habere ulaştırırsa incinmez.

Ölümden bir insan ne kadar korksa da ölüm onu yine bulur. İsterse merdiven bulup gökyüzüne çıksın!

Fakat ihsanını layık olmayan kişiye yapan insan da övülecek iken kınanır ve kendi de buna pişman olur.

Yerinde duran mızraklara isyan eden nihayetinde daha uzunlarına itaate mecbur kalır.

Silahıyla kendi haremını korumayan kişinin haremına girerler ve zalim olmayan zulme maruz kalır.

Bir kimse gurbete çıkarsa henüz tecrübe etmediği insanlar arasında olduğundan dostunu düşman zanneder ve kendisine saygı duymayana saygı gösterilmez.

Her ne zaman bir insan kötü bir huyunu herkesten saklıyorum zannederse, kendisini aldatmış olur. Çünkü o kötü huyu bilinir ve görülür.

Sustuğunda, susması hoşuna giden pek çok kimseler görürsün. Ancak daha fazla veya eksik bir meziyete sahip olup olmadığı konuşmaya başlayınca anlaşılır.

Kişinin yarısı dili, diğer yarısı da kalbidir. Bunların dışındakiler et ve kandan başka nedir?

İhtiyarlıkta azgınlığın sonu kabirdir. Genç ise sefahatlerinden sonra ancak aklını başına toplayabilir.

4. LEBİD B. REBÎ'A³¹ (ö. 661)

³¹ Lebid, İmru'ül-Kays ve Tarafe'den sonra gelir. Kendisi de İmru'ül-Kays ve Tarafe'nin (şiir hususunda) daha fazla muktedir olduklarını tasdik ve itiraf ederek İmru'ül-Kays'tan sonra Tarafe'nin geldiğini bize öğretmektedir. Kendisinin şiirlerine Arapların secde ettiği rivayet olunur. Hatta Ferazdak'ın bile "Terk olunan yurtta topraklar ile örtülmüş olan izleri, kalemlerin bozulmuş yazılan yenilemesi gibi seller de ortaya çıkardı." mealinde olan Muallakasındaki bir beyte secde ettiği rivayet olunmaktadır. Kendisi Muhadramun şairlerindedir. Yüz yirmi yıllık ömrünün yarısını Cahiliye döneminde ve diğer yarısına da İslam ile müşerref olduktan sonra devam etmiştir. 'Antere gibi cesur şairlerden kabul edilmektedir. Yurdu tasvir ve tarifi diğer Muallakalardakinden daha etraflıca ve daha hoştur. Cahiliye dönemi Araplarının söylemiş olduğu sözlerin en doğrusu olduğu Peygamberi Zişan Efendimiz tarafından beyan ve tasdik olunan "Allah'tan başka her şey batıldır." mealindeki mısraın sahibi de Lebid'dir.

Mina'daki diyarın gerek muvakkat oturulan ve gerekse uzun müddet ikamet edenlerden hiç bir iz kalmamıştır. Gavl ve Ricâm dağları birer ıssız, kimsesiz yerler olmuştur.

Reyyân Dağı'nın yamaçları sellerden bozulmuş ve kalan bazı kısımları taş üzerine oyulmuş eski yazılar gibi yer yer görünmektedir.

İkamet edenler ayrıldığından beri buranın üzerinden haram ve helâl aylarla nice seneler geçmiştir.³²

Buralara ilkbaharın gök gürültülü hem bulutlu ve hem de bol yağan yağmurları yağmıştır. Yani buralar yeşilliklidir.

Bu diyar, (kışın) geceleyin yağmur yağdıran bulutlar ve (yazın ise) akşam ufku kaplayan birikmiş, dolmuş ve biri diğerine şuradan buradan seslenen bulutların lütfunu görmüştür.

Yabani terenin dalları büyümüş ve vadinin her iki tarafında emin bir yer halini almış olduğundan geyikler yavrulamış ve deve kuşları yumurtaları üzerine oturmuşlardır.

Yaban öküzü henüz bir aylık olmamış yavrularını burada koruyup beslemekte ve yetişmiş olan yavruları da burada sürü sürü gezinmektedirler.

Bozulmuş yazıları kalemlerin yeniden yazıp ortaya çıkardığı gibi bu yurtlar da toprağın altında kalmış olan izleri seller keşfedip ortaya çıkarmıştır.

Kalan izleri sellerin ortaya çıkarması, dövme yapan kadının, bozulmuş dövmeleri güzelce elinden geçirmiş olduğu sürme veya çivit ile tekrar düzeltmesine benzer.

Durup bu diyara soruyorum. Lakin dilinden anlamadığım bu diyardaki devamlı olarak susanlara sormaktan ne çıkar?

Hepsi sende ikamet etmekteyken çadırlarının etrafına açtıkları arkları ve çadır deliklerini kapamak için kullandıkları saz topaklarını sana bırakarak bir sabah vakitsiz bir şekilde terk ettiler.

İnce ve kalın muhtelif örtüleri ile yanları ve üzerleri örtülmüş meskenlerine, mahfelerine kadınlar girdiğinde ağırlıktan dolayı

³² Haram aylar Zî'lkâde, Zî'hicce, Muharrem ve Recep aylarıdır. Helal aylar ise geri kalanlardır.

hayvanların üzerinde bulunan çadır direkleri yaban öküzlerinin dişleri gibi gıcırdadı. Güzel gözlü ve beyaz Vecre geyiklerinin yavrularını yanlarında bulamayınca etrafını aranması gibi melul melul bakışlı kadınların ve kabilesinin göçmeleri seni vecd ve şevke giriftâr eyledi.

Onlar hayvanlarını sürüyorlarken serabın tesiriyle büyük ağaçları ve kayalarıyla Bîşe Vadisi'nin kıvrımları gibi görünüyorlardı. Fakat ey bedbaht adam sen Nevar'a³³ ait ne düşünebilirsin?

Ona kavuşma nedenlerinin en kuvvetlilerinin kesildiği gibi zayıf bir sebep, bir ümit de kalmamıştır. Yani kavuşma ümidi bir hayal olmuştur. O (sevgilim Nevar) Mürre (Kabilesi)'ne mensuptur. Bazen Feyd'de kalır, bazen de Hicazlılar'a komşu olur. Onun bulunduğu yerler nerede? Sen neredesin?

Ey adam! Sen kavuşmaya nail olamayacağın dilberden arzunu kes. Hayaline mağlup olma. Dost olanların en hayırlısı dilberden ümit kapısı kapanınca alakasını kesebilir.

Seni seven kişiye sen de, dostluğuna hanel getirecek bir durumda –kendisini terk etme hakkın saklı kalmak üzere– mukabelede bulun.

Buradan itibaren muhabbete hanel geldiği zaman dostundan nasıl bir deve ile uzaklaşabileceğini anlatmak için devesine otuz beyit hasr ve tahsis ediyor. Bu arada bazı vahşi hayvanları çok güzel bir şekilde vafediyor. Bir çift yaban eşejini suya doğru koşarlarken arkalarında bıraktıkları ince ve uzun tozu, yakılmış bir ateşin dumanına benzetiyor. Kamışların bulunduğu bir dereden su içmelerini adeta bir tablo resmeder gibi tarif ediyor.

Nihayetinde kuşluk vaktinde güneş ışıklarının dans ettiği ve tepeler seraptan oluşmuş birer elbiseye büründükleri zamanda işte bu devem ile kendi eğlendiririm, diyor.

Sonra yine sevgilisine hitap ediyor:

Nevar bilmez mi ki, ahde ve sevgiye riayet ederim fakat icabında da terke muktedirim. İstemediğim yerde oturmaktan beni ancak ölüm menedebilir. Sen pekâlâ bilirsin, ey Nevar! Ben nice

³³ Sevgilisinin ismi.

güzel gecelerde arkadaşlarım ile müsamereler yapmış ve onlara en pahalı şarapları içirmişimdir.

5. 'AMR B. KÜLSÜM³⁴ (ö. 584 civarı)

Ey kadın artık kalk! Sabah oluyor. Büyük kadehinle bize sabah şarabı ver. Enderin'in³⁵ şarabından geriye hiçbirşey bırakma. Üzerine biraz da su kat ki, Has'a³⁶ benzesin.

Bu şarap her iş sahibine işini, gücünü unutturur ve onu mest eder. Eli sıkı olan cimrinin kendisine bir-iki defa sunulduktan sonra bütün malına değer vermediğini görürsün.

Ey Ümmü 'Amr! Sağa doğru kadehi dağıtacak iken sen bizden dolayı kadehi sola doğru çevirdin.

Ey Ümmü 'Amr! Sabah şarap vermediğin (ben), hepimizin (üç kişi) en kötüsü değildir.

Ben, Ba'lebek'te nice kadehler içmişim, Şam ve Kasırın'de ne kadehler devirmişimdir.

Ölüm bize nerede olsak yetişecektir. Çünkü biz ona mukadderiz, o da bize mukadderdir.

³⁴ Genç Tarafe'nin dolaylı yoldan katili olan 'Amr b. Hind'i katlederek güya kendi gibi diğer bir şairin intikamını almıştır. Şu'aradan olduğu gibi Arab'ın binicilerinden de kabul edilir. Bir gün melik 'Amr b. Hind "Araplar içinde anası anama hizmet etmeye tenezzül etmeyen bir kimse biliyor musunuz?" diye sorduğunda "Babası Mühelhil b. Rebia', amcası Arabın en aziz ve muhteremlerinden Küleyb, kocası Arap binicilerinden Külsüm b. Malik oğlu 'Amr b. Külsüm olan Leyla'dan başka kimse bilemeyiz." cevabını alınca bunu denemek istedi. 'Amr b. Külsüm'u kendi ziyaretine ve validesini de validesinin ziyaretine davet etti. Beni Tağlib'den yanına aldığı adamları ile validesi Leyla da yine Tağlibli kadınlarla davete icabeten yola çıktılar. 'Amr b. Hind ve annesi Hind'i de misafirlerle buluşmak üzere gayet muhteşem çadırları ile yola çıkıp Hire ile Fırat arasında karşılaştılar. Her iki tarafın çadırları birleşti. 'Amr b. Külsüm 'Amr b. Hind'in yanına, Leyla da Hind'in yanına girdi. Bu Hind, meşhur şair İmrü'ül-Kays'ın halası, Leyla da İmrü'ül-Kays'ın annesi Rebia'nın kızı, Fatıma'nın kız kardeşinin kızı idi. Bir müddet istirahattan sonra diğer bir çadırdaki sofraya hazırlandığı için cümlelen oraya gidip yerlerini aldılar. Bu sırada (olaylar) tecrübe için Hind'in Leyla'dan bir tabak istemesiyle başladı. Leyla "İşi olan işini kendisi görsün." diye cevap verdi. İkinci kez de Hind aynı cevabı aldı. İsrar daha da ileri gidip Leyla "Ey Tağlib zillet, zillet!" diye bağırınca 'Amr b. Külsüm'un kan beynine sıçradı. Çadırdaki asılı olan 'Amr b. Hind'in kılıcını çekti ve derhal 'Amr b. Hind'i kendi kılıcıyla öldürdü. Kendisi birinci sınıf şairlerden kabul edilir. Şiirleri ve Muallakası Beni Tağlib'in övünç kaynağı idi.

³⁵ Şam'da şarabı ile tanınan bir köy.

³⁶ Safran çiçeğine benzeyen kırmızı bir çiçektir.

Ey sevdiğim! Mahfeni taşıyan deveni durdur da, ayrılmadan önce sana ayrılık dolayısıyla çektiğim derdimi anlatayım. Sen de bu ani ayrılığın nereden icap ettiğini bana anlat. Nasıl olsa ayrılacağımız için mi acele ediyorsun? Yoksa sevgisinden emin olduğun (kişi) sana bir hıyanette mi bulundu? Deveni biraz durdur da anlayayım.

Bugün, yarın ve yarından sonraki gün bilemediğin birçok hadiseye gebe dir. Kimsenin bulunmadığı bir yere gidecek olursan sana uzun boyunlu, henüz hiç doğurmamış beyaz develerin kolları gibi etli, iki kolunu fildişinden yapılmış hokka gibi hiç dokunulmamış ve yumuşak göğüslerini, uzun boy ve arkadan ağır gelecek kadar bir kalça gösterir.

Bir de kapıdan³⁷ geçemeyecek kadar arka etleri, özellikle bir de bel gösterir ki, beni de asıl çıldırtan odur. Baldırları da fildişinden veya mermerden iki sütundur ki, yürüdükçe halhalleri ses çıkarır.

Kaderinin, dokuz çocuğundan hiç birini kendisine bahşetmediği ak saçlı kadıncağz benim ayrılıktan mütevellid hüznüm kadar mahzun değildir. Akşam sevgilimin develerini görünce yine aşk ve sevda zamanlarım hatırıma geldi.

Yemame köyleri, ellerdeki yalın kılıçlar gibi kendini gösterdi. Ey 'Amr b. Hind, bize karşı ani harekete kalkışma! Şeref ve övünç kaynaklarımızı biraz dur da sana anlatalım.

Bizler, bayraklarımız beyaz olarak harbe gireriz de, kandan kıpkırmızı olduğu halde çıkarırız.

Padişaha boyun eğmemek için herkesçe bilinen bizim nice parlak ve uzun günlerimiz vardır.

Taç giymiş padişahlarla nice seyyidler ve nice sığınaklarda atlarımızı yularları çekilmiş, üç ayağı üzerine durup, dördüncüsünü kıvırmış olduğu halde bıraktık.

Geri kalan beyitler 'Amr b. Hind'e hitaben bu yolda övgü olup babası, dedeleri ve kabile fertlerinin övgü ve menkıbelerini tasvir etmektedir.

³⁷ Çadır kapısını kastediyor.

6. 'ANTERE B. ŞEDDÂD³⁸ (ö. 600)

Şairler terennüm olunacak ne bıraktılar. Terennüm etmeye layık bir şey bırakmadılar ki. Yoksa sen yurdu biraz düşündükten sonra mı buldun, mevkisini tayin ettin mi?

Ey 'Able'min Civâ'daki yurdu! Bana cevap ver, seni göreyim. Sabahın hayır olsun ey Able'nin yurdu. Ve sana bin selâm olsun.

Büyükükte bir saraya benzeyen devemi orada bir müddet için durdurdum.

'Able, Civa'da iskân etmektedir. Biz ise ovada Seman ve Mütesellim mevkilerindeyiz.

Ümmü'l-Heysen'den³⁹ sonra تنها kalan yurt, sana selam olsun.

Kavuşmayı isteme artık benden geçti. Çünkü o düşmanlar arasında kalmıştır.

³⁸ 'Antere de 'Amr b. *Külsüm* gibi şair ve binicidir. 'Amr b. *Külsüm*'ün şiirlerini 'Antere'nin şiirlerine tercih edenler vardır. Muallakasını Araplar Zehin olarak adlandırılar Zebibe isminde siyah bir cariyeden doğduğu için pederi kendisini köle olarak kabul etmiştir. 'Antere'nin validesinden gerçekten köle olan kardeşleri vardı. Hamasiyete dair pek çok ve pek güzel şiirleri olduğu halde hepsinde, ruhuna tesir etmiş olan bu tahkir hususi bir mağlubiyet gibidir. Renginin siyahlığıyla kendisini ayıplayanlara şöyle karşılık verdi: "*Rengimin siyahlığı nedeniyle beni ayıplayanlar bilmiyorlar ki gecelerin karanlığı olmasaydı sabah dünyayı nura gark etmezdi. Rengim her ne kadar siyah ise de hasletlerim siyah değil beyazdır.*" 'Ays kabilesine mensup bazı kimseler üzerine diğer kabile fertleri hücum ederek mallarını alıp kaçmışlar ve 'Antere de dâhil olduğu halde 'Ays Mensupları bunların arkalarından yetişerek muharebeye girişmiş iseler de 'Antere savaşmadığı için pederi tarafından savaşa girmesi emredilmişti. Fakat 'Antere "*Kölelerin vazifesi koyun sağmaktır.*" cevabını vererek pederini güç bir duruma sokmuş, hürriyetini kazanmak şartıyla savaşa girmeyi kabul etmiştir. Düşmanlarıyla savaşarak ganimet olarak aldıkları tüm eşyaları tamamıyla ellerinden almıştır. Başlangıçta ancak bir-iki beyit şiir söyleyebiliyordu. Bu halini ayıplayanlara Muallakasını tanzim ile amelî bir cevap vermiştir. Kendisi fevkalâde cömert idi. Hiç kimse tarafından itiraz edilmemiş olan bir Romantizme sahipti. "*Validem sabahleyin güya ölmeyecektim gibi beni sevgiden korkutacak laflar ile gözünü açtı. Dedi ki "Ölüm herkesin varacağı bir subaşdır. O sudan içmeden kurtuluş yoktur. Bil ki ben katl olunmazsam da elbette öleceğim. Her gece yattığım zaman oralara nasıl ulaşacağımı düşünmekle meşgul olurum.*" dedi." mealinde olan şiiri Hazreti Peygambere de okuduğu zaman Peygamberi Zîşan Efendimiz 'Antere'den başka hiçbir bedeviye görmekten dolayı mütehasis olmadıklarını ama onu görmek istediklerini beyan etmişlerdir. Dudağı yarık olduğundan dolayı kendisine 'Anteretu'l-felha da denilirdi.

³⁹ Able'nin künyesidir.

Bilmem nasıl bir sihrin tesiri ile bir bakışla beni kendine meftun etti. Hâlbuki kabilesi fertleriyle aramızda kan davası vardır. Kalbimin bir mahbubesi, önemli bir konuğu oldun. Başka bir şey zannetme.

Fakat onu ziyaret hemen mümkün değildir. O Uneyzateyn'de biz ise Ğaylem'de oturuyoruz. Eğer sen benden ayrılmaya karar verdinse... Gece karanlığında hayvanların hazır edilmesine bakılırsa buna hiç gerek yoktur. Sevgilimin kervanında tam kırk iki tane simsiyah sağmal deve vardır.

Hayvanların hazırlanması beni müteessir ettiği gibi, sevgilimin öpülmesi tatlı ve aradan görünen dişleri beyaz olan ağız dahi aklımı yağmalıyordu.

Öyle bir ağız ki, sen onu öpmeden önce, miski hafif yağmurlar ile hiç ayak basılmadık bir bahçenin çiçeklerindeki kokular sana önceden ulaşır.

Öyle bir bahçe ki, üzerine yağın yağmurlardan dolayı içindeki çukurcuklar suyun temizlik ve berraklığından gümüş para gibi görünür. Arı burada şu çiçekten bu çiçeğe terennüm eden bir sarhoşun sesi gibi mırıldanarak dolaşmaktadır.

Çiçekler üzerine konduğu zaman da çolak adamın ateş yakabilmek için kollarını birbirine sürüştürdüğü gibi bu da iki ayağını birbirine sürüştürmektedir.⁴⁰

Sevdiğimin akşamlaması kaba yatak üzerinde, benimki ise, ağız gemli siyah at üstündedir. Yatağım ise sağlam ayaklı atımın üzerindeki eğerdir.

'Antere de buradan kasidenin sonuna kadar kendi cesaret ve şecaatinden bahsediyor. Bedevilerin değer verdiği bazı özellikleri de vafediyor.

7. HARİS B. HILLÎZE⁴¹ (ö. 570 civarı)

⁴⁰ Araplar ateş yakmak için özenle yardıkları kalın bir değneğin her iki parçasını birbirine sürterlerdi.

⁴¹ Muallakasını 'Amr b. Hind'e irticalen söylediği rivayet edilir. Bu eserinde Bekr ve Tağlib arasında sulh yapıldıktan sonra meydana gelen hoşnutsuzluğu hikâye etmektedir. Yedi perde arkasından inşad ederken 'Amr b. Hind'i beğendiği için perdeleri kaldırmıştır. Ebû 'Ubeyde bu Muallakayı uzun ama güzel olan kasidelerden birisi olarak kabul etmektedir. Esmâî'ye göre Haris bu kasideyi yüz otuz beş yaşında iken söylemiştir. *Edebu'l-Kâtib* şerhinde İbnu'l-Yed bir asaya

Esmâ, bizden ayrılmak üzere olduklarını söyledi. Uzun müddet ikamet etmesinden dolayı kendisinden bıkkılan vardır. Fakat Esmâ böyle değildir.

Muhayya, Burkatu's-Şemmâ, 'Azîb, Vefâ ve sair mahallerde sevgilimi bulamadığım için bugün buralarda çocuk gibi ağlıyorum. Fakat ağlamaktan ele ne geçer?

Sana önceden gideceklerini gösterdiği yüksek yerde işte Hind'im⁴² ateşini iki gözünle görüyorsun. Uzaktan Hezazî'de o ateşi görüyorsun. Fakat ateşten ısınabilir misin? Heyhât!

'Akîk mevkilerinin arasında Hind'in yaktığı o ateş güneş doğusunun kızılığ gibi bir levha teşkil ediyordu. Şu kadar var ki, süratli kıyam ile oturmaya son verilmek icap ettiğinde süratli yürüyen devem ile keder ve elemeleri defederim.

Buradan sonrası devesinin methini, hamasetine ve muharebe tasvirine dairdir. Devesinin seyir esnasındaki süratini, yavrularını yuvada bırakmış, avcılarının kendisine yaklaşmasını ve akşamın yaklaşmakta olduğunu hissetmiş deve kuşuna benzetiyor. Diyor ki, "Her ne kadar bizi musibetlere maruz bırakıyorsa da tepesi bulutları yaran koca siyah dağ melikin bu musibetlerinden müteessir olur mu?"

Milha ve Sâgîb arasında muharebe ettiğimiz yerleri kazarsanız göz orada düşmanlarımın çürümüş cesetlerini ve henüz çürümemiş olanlarını görür.

Münakaşaya kalkarsanız bu bir hakikati meydana çıkarmaz. Kimi enine, kimi boyuna çeker.

Fakat susar ve bu susmanız ile güç ve kuvvetimizi itiraf ederseniz biz de çerçöpe rağmen gözümüzü kaparız.

Antlaşma ve dostluğumuzu kabulden kaçınırsanız size kim dedi ki, bize galebe etmiş bir kabile vardır?

dayanarak bu kasideyi söylemiş olduğunu yazmaktadır. Sûlî, sefer ve muharebe hazırlığını tasvirde Muallakasında olan şu "Geceleyin kararlarını verdiler ve cümlesi bir görüşte ittifak ettiler, sabah olunca aralarında bir telaş başladı. Çağırın, cevap veren, at kişnemesi, deve öğürmesi hepsi mevcut idi." mealinde olan iki beyti pek güzel bulmaktadır.

⁴² Sevgilisinin ismi.